

SINGULAR

L'església Mackintosh
de Queen's Cross

Stuart Robertson FRSA

Director de la Societat Charles Rennie Mackintosh, Glasgow
stuart@crmsociety.com

A finals del segle XIX, Glasgow s'havia convertit en la "segona ciutat" de l'Imperi britànic i la capital mundial de la construcció naval. Una de les conseqüències d'aquest creixement extraordinari va ser la construcció d'un seguit de noves esglésies per satisfer les necessitats produïdes pel creixement demogràfic.

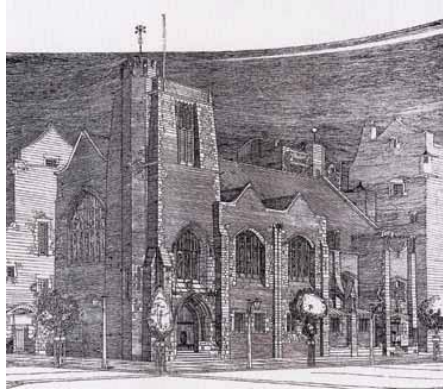
El 1896, l'Església Lliure de St. Matthew, a Glasgow, va encarregar una nova església i un saló parroquial a l'estudi d'arquitectura Honeyman & Keppie, que havia d'ubicar-se a Maryhill. John Honeyman va demanar al jove Charles Rennie Mackintosh, un aprenent de gran talent, que s'ocupés d'aquest encàrrec. L'emplaçament era difícil, en un terreny que feia cantonada, encaixonat entre edificis d'habitatges i un gran magatzem. D'acord amb les seves creences, l'Església Lliure requeria un disseny senzill. El primer servei de Queen's Cross es va celebrar el 10 de setembre de 1899 i el 1910 comptava amb una congregació de 823 fidels, que va augmentar fins als 950 la dècada de 1920.

El disseny de Queen's Cross correspon a l'inici de l'extraordinari període creatiu de Mackintosh que s'estén de 1895 a 1906, els mateixos anys a què pertanyen la primera fase de la seva obra mestra, la Glasgow School of Art (1897-1899), l'Exposició Arts and Crafts a Londres i la seva primera obra per a Miss Cranston. Demostra, ja en aquesta època relativament primerenca, un sofisticat domini de la forma, l'ornament i els significats simbòlics. El Dr. Thomas Howarth, primer biògraf de Mackintosh, va escriure en referència a l'església: "L'edifici posseeix una calidesa i un encant clarament absents en altres esglésies de l'època, deguts sobretot a la simplicitat tradicional de les formes arquitectòniques de Mackintosh i al misticisme i l'espiritualitat dels motius ornamentals".

A l'exterior, el disseny presenta un enfocament predominantment gòtic, però Mackintosh va incorporar detalls i escultures imaginatius al voltant de l'església, sovint inspirats en els dibuixos que realitzava en els seus viatges a Anglaterra i Itàlia. El disseny de la torre es basa en l'església parroquial medieval de Tots Sants a Merriot, Somerset, Anglaterra, que Mackintosh havia dibuixat el 1895.

The West window, showing detail of Blue Heart

Finestra a la banda oest, on apreciem el detall del Cor blau

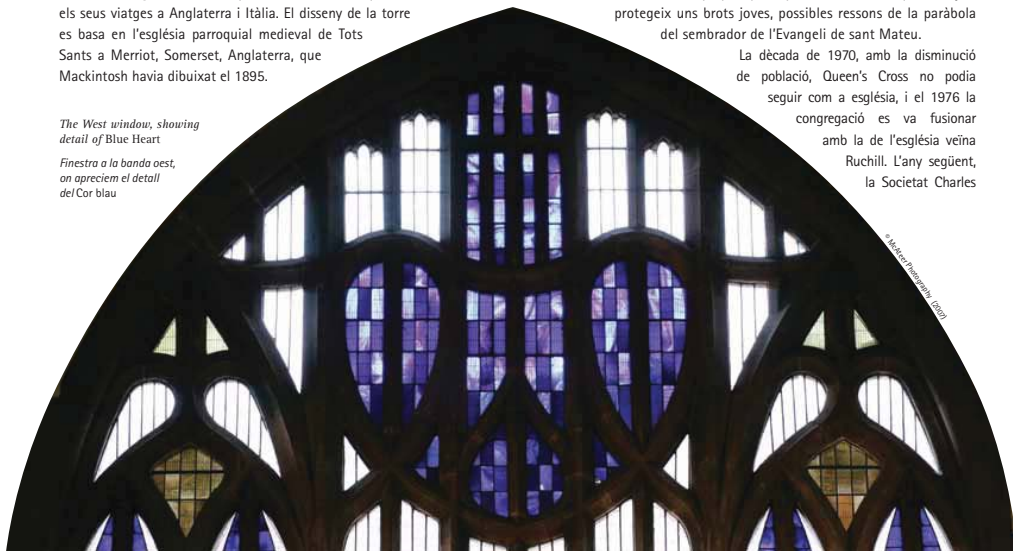

Charles Rennie Mackintosh, c.1897. Perspective drawing of Queen's Cross Church
Charles Rennie Mackintosh, ca. 1897. Dibuix en perspectiva de l'església de Queen's Cross

L'interior de l'església presenta una barreja d'influències: des de l'estil anglès de la prererforma, al gòtic i japonès. Mackintosh aconsegueix crear un oasi de tranquil·litat per a l'ànima i la ment, i confereix a l'edifici una calidesa i un estil absolutament únics. El simbolisme esculpit en els diversos elements de l'església pot ser objecte d'interpretacions, però mai d'explicacions definitives.

Es fa molt difícil imaginar com va aconseguir "vendre" algunes de les idees a la conservadora Església Lliure, ja que l'edifici està ple de talles ornamentals amb formes d'ocells, insectes i plantes. Els dos magnífics vitralls il·luminen un interior clarament presbiterià però alhora ricament, i fins i tot sensualment, ornamentat. Un dels trets més bells és l'escultura del púlpit, que representa un ocell que abraça i protegeix uns brots joves, possibles ressons de la paràbola del sembrador de l'Evangelí de sant Mateu.

La dècada de 1970, amb la disminució de població, Queen's Cross no podia seguir com a església, i el 1976 la congregació es va fusionar amb la de l'església veïna Ruchill. L'any següent, la Societat Charles

SINGULAR

The Mackintosh Church
at Queen's Cross

Stuart Robertson FRSA

Director of the Charles Rennie Mackintosh Society, Glasgow
stuart@crmsociety.com

By the late 19th century, Glasgow had become the British Empire's "second city" and the shipbuilding capital of the world. One consequence of this extraordinary growth was a wave of new church building to meet the needs of an expanding population.

In 1896, the Free Church of St Matthew, Glasgow, commissioned a new church and hall in Maryhill from the Glasgow architectural practice of Honeyman & Keppie. John Honeyman allocated the job to his talented, trainee architect, Charles Rennie Mackintosh. The site was awkward, on a corner plot and butted by tenements and a large warehouse. In keeping with their beliefs, the Free Church required simplicity in design. Queen's Cross held its first service on 10 September 1899 and by 1910 there were 823 on the communion roll, rising to 950 by the 1920s.

Queen's Cross was designed at the start of Mackintosh's extraordinary creative period from 1895 to 1906, in the same year as the first phase of his masterpiece, The Glasgow School of Art (1897-9), the Arts and Crafts Exhibition in London and his first work for Miss Cranston. It reveals a sophisticated handling of form, ornament and

Queen's Cross was designed
in the same year as the first
phase of his masterpiece,
The Glasgow School of Art

symbolic meaning, even at this early date. Dr Thomas Howarth, Mackintosh's first biographer, wrote of the church: "The building possesses a warmth and charm conspicuously absent from many churches of the period, due largely to the traditional simplicity of Mackintosh's architectural forms and to the mysticism and spirituality of his decorative motives."

Externally, the design is predominately Gothic in its approach but Mackintosh incorporated some inventive detailing and carving around the church. He was often inspired by his sketching trips to England and Italy. The tower is closely modelled on an English medieval parish church that Mackintosh sketched in 1895, All Saints, in Merriott, Somerset.

The church interior has an eclectic mixture of influences, including pre-reformation English, Gothic and Japanese. Mackintosh managed to create a tranquil oasis for the soul and mind and infused the building with a totally unique warmth and style. The symbolism carved into the church's various elements can be approached but never fully explained.

It is difficult to imagine how he sold some ideas to the conservative Free Church, as the building is infused with decorative carvings of birds, insects and plant forms. The two magnificent stained-glass windows illuminate an interior robustly Presbyterian yet richly, even sensually, ornamented. One of the most beautiful features is the carving on the pulpit, depicting a bird embracing and protecting young plant shoots – perhaps echoes of the parable of the sower from St. Matthew's Gospel.

View of Garscube Road. Photo taken in the early 20th century
Vista de Garscube Road. Foto de principis del segle XX

Exterior view of the Mackintosh Church
Vista exterior de l'església Mackintosh

Partial view of the pulpit
Vista parcial de la trona

Rennie Mackintosh va intervenir per salvar l'edifici i va aconseguir un lloguer per a vint-i-un anys de l'Església escocesa. El 1999, i gràcies a una generosa donació del Dr. Thomas Howarth, la Societat va poder comprar Queen's Cross.

L'any passat la Societat va concloure un ambiciós programa de renovació i foment de l'església Mackintosh amb un pressupost d'1 milió de lliures, que ha retornat aquesta joia arquitectònica al primer pla. Queen's Cross sempre ha estat una part especial de l'obra de Mackintosh i és un punt de referència a Maryhill. Pensem que actualment està millor dotada que mai per afegir-se al valor singular del patrimoni de Mackintosh, contribuir a la comunitat, respondre a les expectatives dels visitants de cara al futur immediat i donar suport al desenvolupament de la Societat.

El fet de ser membre de la Societat ofereix l'oportunitat única de compartir la propietat d'una obra original de Mackintosh, a més d'altres avantatges. www.crmsociety.com

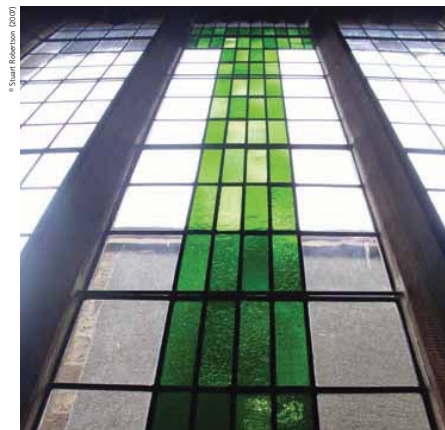
www.crmsociety.com

South West Stairwell / Escala de la banda sud-oest

Interior of the church / Interior de l'església

East window
Finestra de la banda est

By the 1970s, as the population declined, Queen's Cross could not continue as a viable church and, in 1976, the congregation merged with that of nearby Ruchill Church. The following year, the Charles Rennie Mackintosh Society stepped in to save the building and negotiated a 21-year lease from the Church of Scotland. In 1999, the Society was able to purchase Queen's Cross as a result of a generous donation from Dr Thomas Howarth.

Last year, the Society completed an ambitious £1million refurbishment and development programme of the Mackintosh Church that has returned this architectural delight to the limelight. Queen's Cross has always formed a special part of the Mackintosh oeuvre and is an important landmark in Maryhill. We believe it is now better equipped than ever to add value to Glasgow's unique Mackintosh heritage, contribute to the local community, meet visitor expectations for the foreseeable future and support the Society's development.

Membership of the Society provides a unique opportunity to share in the ownership of an original work by Mackintosh as well as other benefits. www.crmsociety.com

www.crmsociety.com